

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 4. 2020. Issue 1.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem **782**.

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 4. 2020. Issue 1. Podgorica, June 2020.

Publishing this issue of MJSS was supported by the Ministry of Science of
Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 200 copies

Volume 4. 2020. Issue 1. Podgorica, June 2020.

CONTENTS:

IMAGINING YUGOSLAVIA A SOCIAL CONSTRUCT OR/AND AN IDEA WITH THE PURPOSE Vesko GARCEVIC	7
ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION AND LOCAL SELF-GOVERNMENT GOVERNMENT IN MONTENEGRO 1945-1963 Dragutin PAPOVIC	35
EXAMINING THE STOCK MARKET INDICES BEHAVIOUR IN HEALTH CRISIS CAUSED BY CORONAVIRUS Siniša KURTES, Nikola VIDOVIC	59
CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES IN THE LIBERATED TERRITORIES OF MONTENEGRO (1941-1945) Nenad PEROSEVIC	79
REVIEWS:	
THE RIGHT SIDE OF HISTORY - Book review: Tribute to Radoje Pajović Nada TOMOVIC	95
DISSOLVED STATE - Book review: Salih Fočo, Dissolved State Nenad PEROSEVIC	99
DECLARATION: DEFEND HISTORY	103
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS	111

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 200 primjeraka

Volume 4. 2020. Issue 1. Podgorica, June 2020.

SADRŽAJ:

IMAGINARNA JUGOSLAVIJA, DRUŠTVENA KONSTRUKCIJA
ILI IDEJA SA SVOJOM FUNKCIJOM

Vesko GARČEVIĆ 7

ADMINISTRATIVNO-TERITORIJALNA PODJELA I LOKALNA SAMOUPRAVA
U CRNOJ GORI 1945-1963

Dragutin PAPOVIĆ 35

ISPITIVANJE PONAŠANJA BERZANSKIH INDEKSA
U ZDRAVSTVENOJ KRIZI IZAZVANOJ KORONAVIRUSOM

Siniša KURTEŠ, Nikola VIDOVIĆ 59

KULTURNO-PROSVJETNI ŽIVOT NA OSLOBOĐENIM
TERITORIJAMA CRNE GORE (1941-1945)

Nenad PEROŠEVIĆ 79

PRIKAZI I OSVRTI:

PRAVA STRANA ISTORIJE - Prikaz knjige: Omaž Radoju Pajoviću

Nada TOMOVIĆ 95

RASTURENA DRŽAVA - Prikaz knjige: Salih Fočo, Rasturena država

Nenad Perošević 99

DEKLARACIJA:

ODBRANIMO ISTORIJU 103

UPUTSTVA ZA AUTORE 111

REVIEWS

Review

PRAVA STRANA ISTORIJE

Prikaz knjige: Omaž Radoju Pajoviću – Zbornik radova, SUBNOR i antifašisti Crne Gore, UBNOR i antifašisti Nikšića, Nikšić, 2020, str. 249.

Nada TOMOVIC

University of Montenegro, Faculty of Philosophy,

Danila Bojovića bb, Nikšić, Montenegro

e-mail: nadat@ucg.ac.me

Zbornik koji je pred svima nama, nastao je kao rezultat rada jednog broja kulturnih poslenika, na skupu koji je održan u Nikšiću, 5. decembra 2019. godine na inicijativu predsjednika UBNOR-a Slobodana Bata Mirjačića, koji se, sa svojim najbližim saradnicima pobrinuo oko organizacije omaža posvećenog velikom crnogorskom istoričaru, akademiku Radoju Pajoviću.

Učešće na skupu uzelo je više istaknutih istoričara, publicista, profesora Univerziteta i javnih kulturnih djelatnika, Radojevih prijatelja i poštovalaca njegovog djela. Sva dostavljena saopštenja našla su svoje mjesto u ovom Zborniku. Pored navedenih saopštenja, Zbornik je upotpunjen i priložima koji nam daju još širu sliku koliko je Radoje bio cijenjen i poštovan član našeg društva.

Omaž je bio prilika da se ukaže ne samo na značaj njegovog naučnog rada, jer je on u nauci obezbijedio trajno prisustvo, kako je to rekao jedan od učesnika omaža, već i da se podsjetimo na Radojevu ljudsku toplinu, savjete i njegov pogled na život.

Cijeneći da će većina vas ovaj lijepo, kvalitetno i znalački uređen Zbornik radova imati u svojim rukama i da ćete pomno iščitavati njegovu sadržinu i izvoditi određene zaključke, pokušala bih da upravo zbog toga izbjegnem onaj uobičajeni pristup prikazivanja ovakve vrste publikacije. Kako je ovaj Zbornik prožet i nekim

dimenzijama koje su manje uočljive, upravo bih se na osnovu saopštenja datih na pomenutom skupu, upriličenom u čast našeg istaknutog historičara, ukratko osvrnula na Radojevo poimanje života, onu dimenziju koja je tu pred nama, a o kojoj najčešće progovorimo ili počnemo razmišljati kada ostanemo bez dragih ljudi kakav je bio Radoje Pajović.

Život je istorija, istorija je život. Danas bi se, sa distance koja nam je poznata, već moglo kazati da je to bio jedan poseban moto koji je Radoje Pajović njegovao i koji ga je vodio životnim stazama, pa i u njegovim djelima. Tumačiti život u kontekstu historijskih događaja i procesa, izdvajati pritom pojedinca od kolektiviteta, otkrivati davno zaboravljene činjenice i sagledavati ih posmatrane lupom kritike, nije nimalo lak posao. Ali i pored te činjenice, Radoje Pajović se nije ustručavao da se upusti i u te dubine. Posebno bi se moglo reći da je on bio na visini naučnog zadatka kada je istraživao i proučavao sudbine onih koji su u toku Drugog svjetskog rata bili na strani okupatora. U tom smislu dovoljno se prisjetiti njegovih studija koje eksponiraju sudbine četničkih formacija koje su se, na kraju Drugog svjetskog rata, povlačile prema Zapadu, ne želeći da budu zarobljene od pripadnika jugoslovenske vojske. U kolopletu dešavanja kojima je posvetio naučnu pažnju, Radoje Pajović je posebno ukazivao na komandni kadar tih formacija. Pokušavajući da što jednostavnije tumači historijske događaje i čovjeka u njima, Pajović je bio svjestan da je istorija neprekidno i neponovljivo događanje, a ne zatvoreno ciklično ponavljanje. On je razumijevao da svaki događaj ima početak, a sam početak podrazumijevao je i postojanje kraja. Između te dvije tačke – početka i kraja, smješten je historijski tok, koji je zauzimao važno mjesto. Pajović je kao profesionalni historičar uzimao u obzir sve tri navedene zone i u njima je tražio što objektivniju sliku čovjekovog mikrokosmosa ili šireg okruženja. U odgonetanju smisla života, njegovih antagonizama, zajedništva, solidarnosti i ljudskog djelovanja, Pajović je poklonicima historiografskih tekstova nudio višedimenzionalne slike do kojih je uspio da dođe u svojim proučavanjima. Ovakvo mišljenje lako je pronaći i u radovima koji su našli mjesto u ovom Zborniku. Više autora tekstova ovoga Zbornika je u svojim radovima istakla da je Pajović ostao dosljedan bioetičkim shvatanjima. Otkrivajući rascjepu u životu mnogih crnogorskih porodica, naročito sa događajima koji su se zbili uoči i u toku Drugog svjetskog rata sa pojavom više ideoloških matrica, Radoje Pajović nam je u svojim djelima otkrivao i one mučne strane života, kada su se rođena braća nalazila na različitim stranama.

U istorijskoj nauci veoma je zanimljivo to pitanje „odabira prave strane istorije”. O tom „odabiru” Radoje Pajović nam je latentno govorio u svojim djelima. Iako niko od nas unaprijed ne može znati koja će ideologija prevagnuti, svako, naravno, može voditi računa da živi u skladu sa onim univerzalnim principima ljudskog postojanja koji čovjeka uzdižu iznad svih ostalih vrsta.

Na Radojevo poimanje života veoma bitnu ulogu imala je njegova porodica. Ostavši od nepunu godinu dana bez majke, brigu o njemu i ostaloj djeci preuzela je najstarija sestra Miluša, a zatim maćeha Ljubica. Te dvije osobe uspjele su da u Radojevom biću usade ljubav i ukorijene visoke moralne vrijednosti, a nadasve odnos prema porodici i zavičajju. Porodica i zavičaj bili su oslonci njegovog života, a intelektualno uzdizanje i nauka životni put.

Stasavajući na principima patrijarhalnih vrijednosti, Radoje Pajović je postajao svjestan da u životu ne postoje ni pobjede ni porazi, već samo promjene koje mogu učiniti da se individua uzdigne ili podlegne svom okruženju. Radoje Pajović je svojim ukupnim životom i sa djelom koje je ostalo iza njega, jasno pokazao da je on pripadao onima koji su uspjeli da se uzdignu u skoro svim sferama ljudskog djelovanja. Kada govorimo o njegovom poimanju života, sasvim sigurno bismo mogli kazati da je on bio svjestan životne mudrosti koja uči da „što je teži uspon uz brdo, to je bolji pogled sa vrha”. Iako su danas mnogi arhivi i njihovi fondovi dostupni istraživačima, posebno istoričarima, kada se govori o Drugom svjetskom ratu na području Crne Gore i njenom učešću u tom velikom metežu, najčešće se može čuti konstatacija da je studija *Kontrarevolucija u Crnoj Gori: četnički i federalistički pokret 1941-1945*, još uvijek najbolje djelo koje govori o pomenutom periodu, koje ga istorijski tumači, rasvjetljava i nudi u kontekstu opšteg i nacionalnog, opšteg i pojedinačnog, balkanskog i crnogorskog poimanja. Jedna od dimenzija kojom se objašnjava zašto je to djelo ostalo međaš, zašto odolijeva vremenu i raznim drugim nasrtajima, jeste i životna objektivnost koju je Radoje Pajović ponio sa svog kućnog praga. U tom duhu bitno je podsjetiti da je mnogo bitnije ono što mi zaista jesmo od onoga što drugi misle o nama. Mnogi ljudi kroz život idu čekajući da im se nešto desi. Radoje Pajović nije čekao da mu se dogodi život, već se on dogodio životu, tako što je preuzeo ulogu roditelja, naučnog radnika i odgovornog člana društva u kome je živio i čiji je napredak inicirao i u njemu učestvovao. Za Radoja je porodica, kako ona uža, tako i šira, bila inspiracija i snaga koja ga je motivisala da radi i stvara. Kada pominjem širu porodicu, tu podrazumijevam i Radojevo rodno mjesto i sve

mještane koje je doživljavao kao najrođenije.

Radoje je, pored svih pozitivnih viđenja života, bio svjestan i onih njegovih težih strana. On je znao da se ne mogu izbjeći oni koji su spremni da na nečiji životni put bace i kamenje. Ipak, ni pred takvima on nije uzmicao. Iako bi nekada naišao na „bačeno kamenje”, on je pokušavao da ga savlada tako što bi u njemu vidio mostove, a nikako zidove koji su dijelili ljude.

Sve ove dimenzije Radojevog poimanja života, na koje sam pokušala da ukratko ukažem, mogu se uočiti i prepoznati u njegovim djelima. Uostalom da pozitivan stav i moralna vertikala do koje je Radoje držao, nijesu ispunjavali njegovo biće, vjerujem da od skupa koji je uspješno realizovan, ne bi bilo ništa. Ovako, mi danas imamo ovaj vrijedni Zbornik kao trajno svjedočanstvo o čovjeku i naučniku, čija je duša bila mirna, srećna i ispunjena, a što je uveliko uticalo na objektivno oblikovanje njegove životne filozofije, koja je doprinijela da prihvatimo njegove naučne stavove. Zbog tih vrijednosti, zbog naučne objektivnosti za koju se Radoje zdušno zalagao i zavještavao je mlađim kolegama, ovaj Zbornik toplo preporučujem kao korisno štivo za čitanje uz opasku da je knjiga najbolji prijatelj. Ne postavlja pitanja, a često daje odgovore. Vjerujem da ćete ih i vi pronaći.